

№ 3

19 იანვარი 1914 წ.

თბილისის
მიიღება სელის მოწერა

წლიური ფასი

== 3 მან. ==

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომ.

ფიური და სალიტერატურო შუროალი

წელიწადი მისამე

ცალკე ნომერი 5 კაპ.

რედაქცია ღია 9-3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოტისა: თბილისი კლდე.

- ს ა რ ჩ ე მ ე ი:
1. ჩუენი ჭირ-გარამი. — თავისუფალ მეოვალეურესი.
 2. საკომერციო სასწავლებელი. — რ. გ - ესი.
 3. ჩუენ და ცხოვრება. — დ. კასრადისა.
 4. პრესა.
 5. უკანასკნელი ამბები.
 6. ქუთაისი. — შ. ა — ისა.
 7. ქართული ენა სასწავლებლებში. — ს. და — ისა.
 8. აერა ქართულ სოფლებსა. — ვინმესი.

მიიღება სელის მოწერა 1914 წ.

ყოველ კვირეულ საზოგადო-ეკონომიურ

და სალიტერატურო შუროალ

„კლდე“-ზედ.

ფ ა ს ი:	1 წლით.	3 მან.
	6 თვით.	2 მან.
	3 თვით.	1 მან.

ცალკე ნომერი ყველგან 5 კაპ.

ჩ ვ ე ნ ი ჭ ი რ - ვ ა რ ა მ ი

მოყვარეს პირში უძრახვენ...

ქართველთა
წიგლისწამბის
კავშირის
სამსახური

ქართველების ნივთიერი ხელმოკლეობა დიდი ხანია საგრძნობელი შეიქმნა, და რომ ეს ხელმოკლეობა ძალიან უშლის ქართველებს რაიმე წარმოებას მოჰკიდონ ხელი — ან თავის მამულისას, ან ვაჭრობა-მრეწველობის საქმეს, — ამაზედ ჩვენს საზოგადოებაში მუდამ ხშირი ლაპარაკი და წუხილი გაისმის. მაგრამ მწერლობა კი ამ საგანზედ ლაპარაკს როგორღაც მორიდებულია. იმაზედ სჯა-ბაას, თუ რა ღონისძიებაა საჭირო, რომ ჩვენში წარმოებამ გაიღვიძოს, ვაჭრობა-მრეწველობა აღორძინდეს და განვითარდეს, არა გვგონია ჩვენი ცხოვრების კირვარამზედ მოსაუბრე მწერალთა შორის, გადაგვარების გზაზედ დამდგართა გარდა, — ზოგი მაინც საჭიროდ არა სთვლიდეს და ისიც შეგნებული არა ჰქონდეს, რომ სხვისა ხელით და ჯიბით მოწყობილი წარმოებით სარგებლობა თანდათან უფრო დააქვეითებს ქართველების ნივთიერს ძალას, ხოლო ეს დაქვეითება ერის კეთილდღეობისა და გონებრივი წარმატების დამაბრკოლებელ ზღუდედ უფრო მძლავრად აღემართება წინ. რაღა თქმა უნდა, რომ ხელმოკლეობა და მისი პირში შვილი უწარმოებლობაა მიზეზი, რომ ქართველების პატარა და დიდი მამული, საკუთრებად თუ საწარმოებლად, უცხოელების ხელში შეუფერხებლად გადადის.

ამ მოვლენას მწერლობა მწუხარებით თუ აღნიშნავს ხოლმე, თორემ იმაზედ ლაპარაკს, რითი შეიძლება მამულების სხვისა ხელში გადასვლის შეკავება, ანუ მათი პატრონებისგან საკუთარი ძალღონით წარმოება, ვაჭრობა-მრეწველობის აღორძინება და განვითარება და საზოგადოთ ნივთიერად გაძლიერება, ამაზედ ლაპარაკს ჩვენი მწერლობა თითქოს ერიდება კიდევცა, და თუ ოდესმე იტყვის, ისიც გაკვრით ცოტა რასმე. ეს ან იმიტომ არის, რომ სოციალურ დებულებათა მქადაგებლობის და ამ დებულებათა სხვა და სხვა კილოზედ გარჩევა-აღსნის და მათზედ კამათის ხანაში, — რაიცა კარგა ხანია, მოღად (თუ ჭირად) გადაიქცა, ჩვენს მწერლობას „ბურჟუაზულ“ საგანზედ ლაპარაკი და რაიმე რჩევა სათაკილოდ მიაჩნია; ან კიდევ იმიტომ, რომ ამ საგანზედ ლაპარაკის დროს არ შეიძლება ერთ-ერთი ჩვენი დაწესებულების მოქმედებას არ შევეხოთ, და ეს კი ძველებური შენ-ჩემიანობისა, ან

კერძო რამ მოაზრების მიზეზით უხერხულად მიაჩნია.

ასე თუ ისე, ქართველობა ნივთიერად ძირს იწვევს, მისი გაუნძრევლობით უცხოელი მდიდრდება და ამის განსაკურნავად ვერაფერი წამალი ვერ მოგვიძებნია, თუმცა ამისთვის შორს სადმე წასვლა არ მოგვინდებოდა...

ამ გარემოებას შარშან ერთმა უღლეო გაზეთმა („ჩვენმა დროებამ“) თითქოს მიაპყრო ყურადღება; ჯერ ხანად ქართველების ვაჭრობის დაქვეითებაზედ დაიწყო ლაპარაკი და ამ დაქვეითების მიზეზებზედ მიგვითითა. ჩვენც სწორედ ამ ვაჭრობის დაქვეითების მიზეზზედ გვინდა ორიოდე სიტყვა ვსთქვათ, მით უმეტეს, რომ იგი მიზეზი როგორც ვაჭრობის, ისე მრეწველობისა და ყოველგვარ წარმოების დამაბრკოლებელია და თან ჩვენი ქონების ხელიდან გამომცლელიცა.

„ჩვენი დროების“ მე-27 ფურცელში ქართველების ვაჭრობის განუვითარებლობის მიზეზად ის იყო აღნიშნული, რომ ქართველი მყიდველი ქართველს ვაჭარს დაუდევრად ეკიდებოდა, იმის მაგიერ საჭირო საქონელი იმისგან იყიდოს, იგი უცხო მოვაჭრისგან ჰყიდულობს, უცხოელს აძლევს მოგებასაო... ეს სამდურავი ზოგს შემთხვევაში შეიძლება სამართლიანიც იყოს, მაგრამ საზოგადოთ კი, ვაჭრობის ბუნებას თუ გავითვალისწინებთ და იმ გარემოებასაც, როგორშიაც ქართველი ვაჭარი იმყოფება, მაშინ მიზეზი სულ სხვა აღმოჩნდება.

ვაჭრობა თავის ბუნებით ეროვნების გარეშე იმყოფება. ის მოვაჭრეა წარმატებაში, ვისაც ბევრი მუშტარი ჰყავს (ეროვნების განურჩევლად). და ბევრი მუშტარი იმასა ჰყავს, ვისაც ბლომად საქონელი აქვს (შეშუდი). მართო იმისთანა ვაჭარს შეუძლიან მუშტრის მიზიდვა და მით ვაჭრობის გაფართოვება, ვისაც მუდამ მრავალგვარი, ახალი და სალი საქონელი აქვს, პირდაპირ მაწარმოებლისგან მოსდის და მით ღონე ეძლევა შედარებით ხელმისაწვდომ ფასად მიაწოდოს მყიდველს. ხოლო ეს ღონე მხოლოდ იმ ვაჭარს ძალუძს, ვისაც ვაჭრობისთვის საკმაოდ საკუთარი თანხა აქვს, ანუ ამ თანხის მიცემით საკრედიტო დაწესებულებანი (ბანკები) ხელს უწყობენ.

სომხების ვაჭრობას ჩვენში სწორედ ამ ბანკებით უდგას სული და თანდათან წარმატებაში შედის — როგორც ახალ მოვაჭრეთა გამრავლებით, ისე არსებულთა გაძლიერებითა. მათგანი ნახევარი მაინც გარეშე ხალხია, არც ეგოდენი რამ საკუთარი თანხის პატრონები არიან; სამაგიეროდ იმათ ხელის შემწყობად ოთხი საკუთარი და ორიც უცხო ბანკი აქვთ თბილისში. კომერციული ბანკი და ორიც საურთიერთო ნდობის ბანკი მათი ვაჭრობის გასაძლიერებლად არიან დაფუძნებულნი. ვინც დაჰკვირვებია, იმისთვის ცხადია, რომ რაც ეს ბანკები გაჩნდნენ, სომხების ვაჭრობა მას აქეთ უფრო გამრავლდა და გაძლიერდა, და გარეშე ალაგებიდანაც თბილისს მას აქეთ მოაწვა მრავალი უცხოელი სომეხი ვაჭარი. ამ ბანკებმა ისიცა ჰქმნეს, რომ თბილისსა და თბილისს გარედაც ბევრი დიდი სამრეწველო ქარხნები დაფუძნდნენ, საქმეს მრავალი მუშა-ხელოსნით აწარმოებენ და თითქმის სულ ქართველების მასალის შემუშავებით მდიდრდებიან.

ქართველი ვაჭარი სულ სხვა გარემოებაშია. იგი თავის პატარა ჯიბის ანაბარად არის მიტოვებული, მის ხელის შემწყობად არც უწინ ყოფილა ბანკი და არც ეხლა არის. ამ გარემოებაში კი ქართველების ეროვნული გრძნობით გამსჭვალვა ვერაფერს ვერ უშველის. რომელ ქართველსაც კი თავის საკუთარი თანხით ძველადგანვე ფეხი მოუკიდნია, აკი ფართოდ ვაჭრობს, და აუ ფული დასჭირდა, უცხოელ ბანკებშიაც ადვილად იშოვნის. მაგრამ რა უნდა ჰქნას ქართველმა წვრილ-ფეხა ვაჭარმა? მეტი რა ღონე აქვს სადმე განაპირა ადგილებში უნდა დაიწყოს ვაჭრობა, მეორე-მესამე ხელიდგან ცოტაობით ზოგი რამ საქონელი აიღოს და სხვებთან შედარებით ძვირად გაჰყიდოს. რაც უნდა ეროვნული გრძნობა ავამოძრაოთ, რაკი იმასთან ყოველგვარ სავაჭროს ვერ ვიშოვნით და რასაც ვიშოვნით — მდარეს და ძვირად, მეტი რა ღონეა ისევ ბანკებისგან ხელშეწყობილ დიდ ვაჭარს სომეხს უნდა მივმართოთ და იმას მივცეთ მოგება.

ღიად, ვაჭრობის გასაძლიერებლად მყიდველი კი არა, სააღებ-მიცემო თანხით ხელის შემწყობი ბანკია საჭირო. ეს საჭიროება ამ ოციოდე წლის წინადვე ზოგიერთ ჩვენ მოწინავე პირთაგან იყო შეგნებული და მაშინ თ. აღ. ჩოლოყაშვილმა რამდენიმე ფულიან ქართველთან ერთად ამხანაგობა შეადგინა ქართველებისთვის სააღებ-მიცემო თანხის გასაჩენად, მაგრამ ეს ამხანაგობა ვერ შესდგა, თუმ-

ცა წესდებოდა, როგორც მახსოვს, დამტკიცებულიცა ჰქონდათ. რამდენიმე წლის შემდეგ ივ. ჩოლოყაშვილი ამ არსებული „სამეურნეო საურთიერთო“ ბანკის დაარსებას შეუდგა და დაარსდა კიდევ იგი. *) რაკი იგი არსებობს და მიუხედავად იმისა, რომ ქართველი ვაჭრების საშველად ეროვნულ გრძნობას მოუწოდებენ, საჭიროა ორიოდე სიტყვა ვსთქვათ ამ ბანკების შესახებ.

ამ ბანკის გახსნის ხანაში ბევრი უცნაურობა მოხდა, მაგრამ მათი აღწერა მისი ისტორიკოსის წილად დავსტოვოთ. აქ მხოლოდ იმას ვიტყვით, რომ სათავეშივე აირია მისი საქმე. როდესაც წევრების მიღება დაიწყო, მაშინ ყველასთვის მოულოდნელად მისი მოთავე თ. აღ. ჩოლოყაშვილი ჩამოეცალა ბანკს და მისი ადგილი სხვამ დაიჭირა. ეს სხვა მეტად უცნაური ფინანსისტი გამოდგა და ბანკმაც შეუფერებელი მიმართულება მიიღო. ახალი გამგე იმას კი არა სცდილობდა ფართო საზოგადოება შეედგინა, ბლომა წევრი მოეზიდნა, უკვე არსებულ საურთიერთო ბანკში წევრებად მყოფი ქართველები (თითქმის ორასამდის) თავისკენ გადმოებირებინა და დიდი თავდებობა მოეპოვებინა ბანკისთვის, დიდი აღებ-მიცემობა მოეწყო (როგორც აზრად ჰქონდა ჩოლოყაშვილს), პირიქით ახალი გამგე მხოლოდ იმას ჰფიქრობდა — ვისთვის რა ნიშანი დაესვა, რასაკვირველია გამათახსირებელი, — (მასწავლებლად ნამყოფი იყო და მოწაფეთამდი ჩვეული მოპყრობა — ღირებულზედ ნაკლები ნიშნის მიცემა — ბანკის წევრობის მსურველებზედაც გადმოიტანა). ამისთანა მოპყრობით, წევრობის მსურველ პირთა გაბათილებით, რა თქმა უნდა, მრავალი გაუფრთხა ბანკს და ამ ნაირად დაფუძნდა ბანკის მსგავსი რალაცა, დაფოლებული წევრებით, გაძნელებული სესხის გაცემით, სოფლის წვრილფეხა ბანკებში არსებული სარგებლის გადახდევინებით და სხვა უცნაურობით აღსავსე.

ამისთანა მოქმედებით ხსენებულ ქართველების ბანკს დასაწყისშივე მოესპო განვითარების ღონე და რალა გასაკვირველია — ვერც ჩვენს მეურნეობას შეუწყო ხელი და ვერც ვაჭრობა-მრეწველობასა. იქამდისაც მივიდა საქმე, რომ ერთ-ერთ საზოგადო-

*) „სამეურნეო“ დაერქვა ბანკს, თუმცა მისი დამფუძნებელს სუდაც არა ჰქონდა აზრად მისთვის განსაზღვრული რამ აღებ-მიცემობა მოეხვია თავზედ. რაკი ერთი საურთიერთო ბანკი უკვე არსებობდა, ეჭვი ჰქონდა მუდრე იმისთანავე ვაი თუ არ დამტკიცდნო.

ყრილობაზედ თვითონ იმავე გამგემ გულლიად აღი-
არა სამეურნეო სესხის გაცემას, ვერ მოვაწყობო.
სავაჭრო-სამრეწველო სესხის გაცემაც რომ ვერ მოაწყო
ესეც აშკარად სჩანს იქიდან, რომ ზემოხსენებული
გაზეთიც ქართველების ვაჭრობის დასახმარებლად
ქართველ მყიდველებს მოუწოდებს და არა ქართ-
ველების ბანკს, თითქოს იგი არც კი არსებობდეს,
და არცა სწამს მისი არსებობა, რადგან იმავე წე-
რილში ამბობს: „მეზობელი ერის შვილი (ე. ი.
სომეხი ვაჭარი) რუსეთში წავა საქონლის სასყიდ-
ლად, იქაური მექარხნეები აქაურ ბანკებს დაეკით-
ხებიან (რალა თქმა უნდა არა ქართველებისას) ესა
და ეს ადამიანი სანდო არის თუ არაო. აქაური
ბანკების გამგეობაც ისეთ ცნობებს აძლევს, რომე-
ლიც (თუ როგორიც?) საქირო საქონლის ნისიად
წამოღებას შეაძლებინებს.“ რატომ ქართველ ვაჭარს
ვერ უნდა ეთქვა მექარხნეთვის: „მე ქართველების
ბანკის წევრი ვარ, იქა მაქვს ნდობა და ფულსაც
იმ ბანკის საშუალებით მიიღებთო.“ მაგრამ ვაჭრო-
ბა ამ ჟამად სულ სხვა რიგად სწარმოებს. მექარ-
ხნეებთან ვაჭრის წასვლა სულაც საქირო არ არის;
თვითონ მექარხნეებს ჰყავთ აქ მინდობილი პირები
(კომისიონერები) და ვაჭრებსაც იმათი დახმარებით
მოსდით ყველა სავაჭრო ნისიად. ვაჭრისთვის მხო-
ლოდ საქიროა ბანკში ნდობა ჰქონდეს. ეს კომისი-
ონერმაც უნდა იცოდეს და ვაჭარიც დაიმედებული
იყოს, რომ ვინიცობაა აღებული საქონელი ნისიას
ვადამდის ვერ გაასაღოს, ეს ნისია ბანკიდან ნასესხი
ფულით გაისტუმროს და მით უფრო დიდი ნდობა
მოიპოვოს მექარხნისგან ვაჭრობის გასაფართოებ-
ლად. ამ რიგად შეიძლოს გვერდში ამოუდგეს სო-
მეხ ვაჭარს და ქართველი მყიდველის ანაბარად არ
იყოს მიტოვებული.

ამ საგანზედ ჩვენს ბანკს არ უფიქრია და მაშ
სიტყვით გვაქვს ბანკი და საქმით არა. ისიც ვერ
შეუგნია მას, რომ ქართველი ვაჭრების გაძლიერე-
ბით თვითონაც გაძლიერდება. და არც თუ ჰფიქ-
რობს ამ გაძლიერებაზედ, რადგან მიუხედავად დი-
დი ხნის არსებობისა, თითქმის იმავე მდგომარეობა-
ში იმყოფება, როგორშიაც დასაწყისში იყო—ისევ
ოთხიოდე მოხელე და დღეში ხუთიოდე მუშტარი,
მაშინ როდესაც სხვა ბანკებში მუშტარს გზას ვერ
აუქცევს კაცი და რამდენიმე ხანი ლოდინი გინდე-
ბათ, რომ რივი თქვენამდის მოვიდეს, თუმცა იმ
ბანკებში მოხელე ოცობით ითვლება.

იქნება სახელი „სამეურნეო“ უშლიდეს ხსენე-
ბული ბანკის წინსვლას? თუ ესეა რატომ გამგენი

ამას ყურადღებას არ მიაპყრობენ? მით უმეტეს,
ქართველებში განსაკუთრებული რამ დანიშნულების
ბანკი ვერ იწარმოებს და არც საქიროა. არსებულ-
მა სომხის ბანკებმა რამდენი სამეურნეო საქმე მო-
აწყეს თავიანთ არა-სამეურნეო ბანკებით ჩვენთვის
საქიროა ყველა საქიროებისთვის სესხის გამცემი
ბანკი, რომ მეურნეობასაც, ვაჭრობასაც, მრეწვე-
ლობასაც და სხვა ყველა საქიროებას ხელი შეუწე-
ყოს. ჩვენი სამეურნეო ბანკი ასეთ ბანკად უნდა
გადაიქცეს, თუ კი ეხლა სახელის გამოისობით არ შე-
უძლიან ქართველების ცხოვრების ყველა მხარეს
ემსახუროს. ვიდრე ეს არ მოხდება, დიდ დახმარების
ბადეს ფართოდ არ გაჰშლის სწორედ ისე, რო-
გორც სომხის ბანკები სჩადიან, იმ დრომდის საქმი-
ანობის ყველა დარგში, მეურნეობა იქნება იგი, თუ
ვაჭრობა-მრეწველობა—სხვები გაგვისწრობენ, ხო-
ლო ჩვენ მუდამ ვიჩივლებთ რომ ბანკი კი არა,
რალაცა ქლეკად დაბადებული ბანკის მსგავსი
გვაქვს.

ესეც კი უნდა ვალიაროთ, რომ „სამეურნეო“
ბანკისა თავისით და თავისში, რაიმე ცვლილების
მოხდენისა დიდი ეჭვი გვაქვს. ეს უნდა მომხდარ-
იყო რადგან გამგეობა გამოეცვალა, მაგრამ არ მოხ-
და. სჩანს ძველებური ღონილი ძვალ-რბილში
აქვს გამჯდარი, წევრების მოწონ-დაწუნების შეუსა-
ბამო წესს ისევ უწინდელს მისდევს. ერთი სიტყვით
ძველი გამგის ნაანდერძევ საქმის წარმოებას სამ-
ღვთო მცნებასავით იცავს. მაშ რა ცვლილების მოხ-
დენა შეუძლიან. უფრო საიმედო ის იქნება—ქარ-
თველმა საზოგადოებამ ყოველი ღონე ილონოს და
ახალი ბანკი დააარსოს, ნამდვილი ბანკური საქმი-
ანობით. ყველა შეგნებული ქართველი მოვალეა ამ
საქმის, განხორციელებას ხელი შეუწყოს. მანამ ეს
არ მოხდება, ვერც მეურნეობას, ვერც ვაჭრობას,
ვერც მრეწველობას ვერ ელირსება წარმატება და
მამულების უცხოელების ხელში გადასვლის შეკაფე-
ბაც არ შეიძლება. ამის შესაკავებლად საქიროა
მემამულეს საშუალება მიეცეს—მამული თავის ხე-
ლით აწარმოვოს და მით ფასი დასდოს მას, შეიყვა-
როს იგი.

თავისუფალი მეთვალყურე.

კომერციული სასწავლებელი

რედაქციამ მიიღო წესდება „ვაჭართა საზოგადოებისა, საკომერციო კოდნათა გამაგრებელისა“. მიზანი საზოგადოებისა თვით სათაურიდანა სჩანს და რეალურად მისი განხორციელება ჯერჯერობით იმაში გამოიხატება, რომ ენკენისთვიდან აპირობს საზოგადოება დააარსოს ქუთაისში კომერციული სასწავლებელი. როგორც დანამდვილებით ვიცით, ამ მიზნისათვის საკმაო თანხაც მოიძებნება. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ამისთანა დროის შესაფერი სასწავლებელი კარგად მოეწყობა; მით უფრო, რომ ხელმძღვანელ პირთა ვინაობა ამის სრულ გარანტიას იძლევა. დიდი ხანია სჭირია საქართველოს ერთი ხეირიანი საკომერციო სასწავლებელი მაინც და გადარჩენა საერთო გატაცებისაგან კლასიკური სწავლით. ჩვენ არა ერთხელ გვითქვამს, რომ ყველა ეროვნული დაწესებულება იმდენადაა ღირებული, რამდენადაც იგი შეეგუება ერის ცხოვრებას და რამდენადაც იგი განზომილია ერის ძალასთან. ამ მხრივ ჩვენს ცხოვრებაში არა ნორმალური მოვლენა ხდება; მთელი საზოგადოება (თავ. აზნაურობის ზეგავლენით) გატაცებული იყო აქამდის კლასიკურ სწავლით და ჩვენს, უმთავრესად სოფლის მეურნეობის ქვეყანას მარტო გიმნაზიებით და პროგიმნაზიებით ავსებდა. უკანასკნელ დროს ბევრი ხმა გაისმა სამეურნეო სწავლის გავრცელების საქიროებაზედ, მაგრამ ჯერჯერობით ეს მხარე სრულიად დაუკმაყოფილებელია და მარტო პატარ-პატარა პრაქტიკული სკოლები მოეწყო ზოგან. მით უფრო სასიხარულოა, რომ ქუთათურ მოღვაწეებმა იკისრეს კომერციული სასწავლებლის დაარსება და თანამედროვე ცხოვრების განვითარებას, მის პრაქტიკულ მსვლელობას წინ წაუმიძღვარეს სასწავლებელი, სადაც უნდა აღიზარდოს ახალი თაობა ახალ მოღვაწეობისათვის. მრავალ საკრედიტო, საკომერციო, სავაჭრო დაწესებულებას, რომელიც ეხლა ეფინება ჩვენს ქვეყანას, სჭირია მუშაკი და ბევრჯელ მშვენიერი საქმე ფუქტდება მარტო იმიტომ, რომ ერთი ხეირიანი მოანგარიშე აკლია. ჩვენი ეკონომიური აღორძინების დროს—ეს სწორედ თვალსაჩინო დადანაკლისია და, მაღლი უფალსა— ესეც შეგვევსება. ქუთაისი და მისი გუბერნია ამ სასწავლებლისათვის ფართო სამოქმედო ასპარეზს წარმოადგენს თავისი

განვითარებული (შედარებით თბილისის გუბერნიასთან) ეროვნული ვაჭრობა-მრეწველობით და ერთიერთმანეთს მკვიდრად შეეწყობიან და წინ წასწევნ წკოლა და მისი სამოქმედო ასპარეზი

საქართველოს ყველა კუთხიდან უნდა ვეცადნეთ ამ სკოლას დავებმართოთ, როგორც მატერიალურად და ხალხით, ისე ჩვენი შეილების იქ აღზრდით, რომელნიც ეხლა „კლასიკურ ჩინოვნიკობას“ ვერ გასცილებიან. რალა თქმა უნდა ჩვენი ცხოვრებისათვის აუცილებლად საჭიროა კარგი საშუალო კლასიკური სკოლა, საჭიროა უნივერსიტეტიც, მაგრამ როცა კლასიციზმი არა ნორმალურად ჰყვავის და ცხოვრების ყველა სხვა მხარე მიტოვებულია უყურადღებოდ, მაშინ სრული უფლება გვეძლევა ავმხედრდეთ ასეთს ჰიპერტროფიის წინააღმდეგ კლასიციზმისა და მოვითხოვოთ ეროვნული სწავლა სხვა დარგებშიაც. ჩვენ თავიდან ვიცილებთ იმ გაუგებრობას, ვითომც საზოგადოთ კლასიკური სწავლის წინააღმდეგ ვიყვნეთ და სალამს უძღვნით ახალს მიმართულებას. ეს ახალი იმ გზით უნდა სწარმოებდეს, რომელსაც დასდგომია ქუთათური საზოგადოება — ფართო გავრცელება სამეურნეო კოდნისა, რომელსაც ორი არსებითი მხარე აქვს: სავაჭრო-სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო. პირველს უკვე ჩაპყრია საძირკველი და მეორესაც ვუსურვოთ აგეთივე საძირკველი და ღირსეული პატრონი.

რ. გ.

ჩვენ და ცხოვრება

ისტორიული პერსპექტივები. საქართველოს ისტორია მთელს მის არსებობის სარბიელზე მხოლოდ მოგერებისა და თავდაცვის აღწერილობას წარმოადგენს და არა დაპყრობითი პოლიტიკის მოთხრობას.

თავდაცვის ინსტინქტი ჩვენი ცხოვრების პერიპეტიებზე ყოველთვის დაკავშირებული იყო ტერიტორიის შერჩენასთან. ქართველი ერი, როგორც მიწად-მოქმედი, მუდამ მას დასტრიალებდა თავზე, უიმისოდ ცხოვრება ვერ წარმოედგინა, დიადმა ბუნებამ გაუტკბო მამულის სიყვარული. სატრფოსავით გულზე მიიკრა და თითქმის ერთგვარ სიბრძავემდინაც კი მიიყვანა: ქართველს არა ჰსურს თავის მამულის საზღვრებს იქით გადაიხედოს, გავიდ-გამოვი-

დეს მეზობლებში, როგორც ამას სჩადიოდნენ ფინიკიელები, ებრაელობა ან სომხები. ეს ერები უმთავრესად იმიტომ ეჩვეოდნენ ადვილად ტერიტორიის დაკარგვას, რომ იძულებულნი ჰხდებოდნენ არსებითი პურის საძებრად აქეთ-იქით გასულიყვნენ. საზღვრებიდან გასვლა-გამოსვლამ ნელ-ნელ ვაჭრობას შეაჩვია იგინი ღ საბოლოოდ იმდენად შეიტკბეს ეს ხელობა, რომ მის გულისთვის არავითარ საშუალებას არა ჰზოგავდნენ, რაგინდ საშინელებაში გამოხატულიყო იგი. მათ არ აკმაყოფილებდათ მეზობლები ინახულეს ეგვიპტე, ალექსანდრია, გადასჭრეს ხმელთა შუა ზღვა, ეწვივნენ ძველ მარსელს; თვით ჰერკულესის სვეტებამდინაც მიაღწიეს, რომ მსოფლიო ბაზრები ხელთ ჩაეგდოთ. რაღა თქმა უნდა, რომ მათი სამშობლო იქ იქმნებოდა, სადაც ვაჭრობა უფრო ხელს მისცემდათ, უმჯობესად ეცხოვრებოდათ.

სულ სხვაა ქართველი. რაკილა მამულის სიტკბოება იგემა, იგი ჰნეტარებს, ეჩვევა უზრუნველყოფას, კარჩაკეტულ ცხოვრებას, იგი უაღრესად თავისუფალია, არა ზვიადობს; ომს ომის გულისთვის არავის უცხადებს, როგორც ამას სჩადიოდნენ გულადი ასურელები, არავის ყმობა არა. ჰსურს, არც არავის ეყმება. და თუ ვინმე გაკადნიერდება და მის მამულს ხელს შეახლებს, სადაც მის გუთანს კვალი გაუვლია და თვის ღმერთების კერა გაუჩაღებია, იგი საშინელია ამ დროს, ცოცხალი თავით მას არავის არ დაანებებს. აი, ამითი აიხსნება, რომ მთელს ისტორიულს სარბიელზე ქართველი ერის ინდივიდუალობა შეუძლებელია უტერიტორიოდ წარმოვიდგინოთ და ტერიტორია კიდევ, ე. ი. ჩვენი ქვეყანა უ-ქართველ ეროდ.

დღეს ისტორიული პირობები მთლად შეცვლილილია. ეს ცვლილება, უწინარეს ყოვლისა, იმაში გამოიხატა რომ ნებსით თუ უნებლიედ პოლიტიკური დამოუკიდებლობა დაეკარგეთ. შეიცვალა მმართველობითი სისტემა. პავლე პირველის რკინის ხელით ჯერ გაუქმებულ იქმნა, რუსეთისთვის არა ხელსაყრელი, მეფე ერეკლესი და ეკატერინე მეორეს 1783 წ. ხელშეკრულობა. საკმარისი იყო ამ უკანასკნელის შვილს საფლავში თავი ჩაეყო, რომ არა თუ მისი ახალი ხელშეკრულება, 1799 წ. ტრაქტატი, არამედ ბაგრატიონთა ტახტიც სულ მთლად გაუქმებინა ასე რომ ახალი მემკვიდრე დავით ბატონიშვილი ოცნებითა ხელმწიფობს საქართველოში რუსეთის სიღრმიდან. 1801 წ. ხომ ალექსანდრე I-ლის უმაღლესი მანიფესტით სა-

ქართველო ფაქტიურად რუსეთის პროვინციად იქმნა გამოცხადებული.

როგორც ვხედავთ, რუსეთის ფართო ფარგლებში პატარა საქართველოს საზღვრები ვაჭკრა, ჩაინთქა; მოისპო მის მეფეთა დინასტიური მმართველობა და მით უმთავრესი ხაზი ჩამოეცალა მის ინდივიდუალობის სახეს. ჩვენ ვიცით, თუ რა შედეგი მოჰყვა ამას, ტახტის გაუქმებას თუ როგორ მოჰყვა ეკლესიის გაუქმება, როგორ მოისპო კათოლიკოსობა, როგორი რეფორმები მოახდინეს შიდა ცხოვრებაში, როგორ გაუქმებულ იქმნა ჩვენებური ადმინისტრაციული წეს-რიგი, სჯულმდებლობა, ხაზინა; ვიცით ისიც თუ საქართველოს ახალ მმართველთ როგორ უძნელდებოდათ ჩვენი ჭირ-ვარამის გაგება, რასიული ფსიხოლოგიის გაცნობა; როგორ და რა სახით გვექცეოდნენ აულაგმაზი გენერალი კნორრინგი თუ კოვალენსკები რომელნიც ცეცხლითა და მახვილით ანადგურებდნენ საქართველოს სიმდიდრეს, როგორც დამარცხებული მტრის ბანაკს: ვიცით ისიც, თუ როგორ შეურაცხყოფდნენ თვით ბატონიშვილებსაც კი, როგორც, მაგალითად, დავით ბატონიშვილს, რომელსაც მთელი ქონება და მამული ჩამოაძალა თავხედმა მკვალენსკიმ და თავის ნათესავებს დაურიგა, როგორც დავლა: აგრედვე არ დაგვაფიწყდება აუარებელი გადასახადები, სოფლად მოხელეების თავ-გასულობა, ბარბაროსული რბევა, აწიოკება, ჩვენი დედების ზანდლის შეურაცხყოფა, რასაც მოჰყვა მოთმინების ძაფის გაწყვეტა და ამბობებათა კოკონების დანთება 1804 წ. მთიულეთში, 1811—1812 წ. კახეთში, ხოლო 1832 წ. თავად-აზნაურობის მხრით. *)

საქართველოს თითქოს ერთხელ გაუღიმა ბედმა და აღირსა გულშემატკივარი მთავარ-მართველი, მაგრამ ეს იყო თითქოს! აქ ვგულისხმობთ ვარანკოვს, რომელმაც მოინდომა საქართველოს განათლება, კულტურული აყვავება. ჩვენ ვიცით, თუ რის გულისთვის გააშენა გერმანელთა ახალშენები, რომ ჩვენ გლეხებს მათთვის მიებაძნათ მუშაობაში, ვიცით, რომ მის ხელში არსდება თეატრი, გიმნა-

*) კავკასიის საარქეოლოგიკო აქტები სავსეა დაუგვრებელი ამბებით, ხაფხის საშანელი იერემიადით. მაგრამ რაკიღა მკითხველისთვის ძნელია ეგველას ადნუსხვა და გადაკითხვა, მიუთითებთ ად. ფრონელის მშენიერის ისტორიულ ნაკვლეუზე „მთიულეთი“ 1804 წ. და „კახეთის ამბახება“. ორივე წიგნი ცოცხად სურათს გვადგენს საქართველოს იმ დროინდელ სავადადო მდგომარეობაზე. — დ. კ.

ზია, ვიცით, თუ რა ეშხი და მადა გაუღვიძა ჩვენს ბრწყინვალე წოდებას ბალ-მასკარადებით. მაგრამ ყველა მის რეფორმებს უტოპიური სახე ამიტომ აძევს, რომ ეს მხოლოდ გარეგნული მანტია იყო და ჩვენი ხალხის ფსიხიკასთან არავითარი კავშირი არა ჰქონდა, რომ ერი კულტურულად წინ წასულიყო, ეკონომიურად გამაგრებულიყო. პირიქით, მისმა ლიბერალურმა პოლიტიკამ ერთიანად დასცა საქართველო და საარსებო ნიადაგი გამოაცალა ფეხქვეშ. და მართლაც: საქართველოს არ ახსოვს ისეთი ხანა, როდესაც ისე გასაწყლებულიყოს, როგორც ამ ლიბერალ მთავარ-მართველის დროს. კნორინგის ხელში, არც ნეტარხსენებულ „პაველ დიმიტრიჩ ციციანოვის“ დროს, არც ერმოლოვ და პასკევიჩების დროს საქართველოს დაცემა ისე არ ყოფილა საგრძნობელი, როგორც მაშინ. ჩვენი ბრწყინვალე წოდება მანამდე ფეოდალურ ცხოვრებასთან ვერ სწყვეტდა კავშირს. იგი ისევე სცხოვრობდა, როგორც მე-XIX საუკ. დასაწყისამდე სოფლად, სადაც ცხოვრება ისეთი რთული არ იყო, როგორსაც დღეს ქალაქად ვხედავთ. ქართულ ტრადიციებზე აღრზდილს მას ერთგვარ უღელად მიაჩნდა რუსეთის კულტურა, ახლად დაარსებულ სასწავლებლებს ვერ უძლებდა და ქუდ მოგლეჯილი გამოობოდა, თუმცა სწავლის გულისთვის სათანადო თანხა იყო გადადებული, რომელიც ერთგვარ ჯამაგირის სახით ეძლეოდათ. მაგრამ ის, რაც ვერ შესძლო მთელი ნახევარ საუკუნის იძულებითმა პოლიტიკამ, ვარანცოვის ლიბერალიზმამ გასტეხა, კისერი მოუგრინა და აი, ჩვენ ვხედავთ, რომ იგივე შეურიგებელი წოდება ეპიდემიური გატაცებით ეწაფება გარეგნულად გავეროპიელებას. რომელიც უმთავრესად ყურთმაჯიან კაბისა და ქულაჯის მოშორებაში და გარუსებაში გამოიხატა. სოფლის მიყრუებული ცხოვრებით თავმოებზრებულს, თვალი მოსჭრა გარეგნობის სიბრქვეიალემ, აღმოსავლეთური ტემპერამენტი უაღრეს მწვერვალამდე აუღელვა და შეუკავებლივ ილტვის ქალაქში იცხოვროს; ყოველ შემთხვევაში ხანდახან მაინც ჩამოვიდეს ბალსა და მასკარადებზე დასასწრებლად. ყველა ამას კი სჭირია ფული. ჩვენს თავად-აზნაურობას კი ყოველისფერი ჰქონდა, გარდა ფულისა. და აი, ვარანცოვი ამის საშუალებასაც გამოუნახავს: თბილისში ხსნის „პრიკაზს“, რომელსაც ერთგვარი ბანკის სახე ჰქონდა. შეეძლო სოფლელ თავადს მამულის დაგი-

რავება და ფულის მიღება. რაკილა ეს წყარო აღმოჩენილი იქმნა, აღფრთოვანებული წოდება უხვად ანიავებს ისეთ სამკვიდრო მამულებს, რომლებიც ხშირად მთელს სამთავროებს წარმოადგენდა. არ დარჩა ერთი თავადი, არ გადაარჩა ერთი თვალსაჩინო მემამულე, რომელსაც მამული არ დაეგირავებინოს „პრიკაზში“, რის დაღიც ბევრს დღესაც ვერ მოუშორებია და შრავალთა სახელი კიდევ ამოშალა არსებობის სიიდან. ასე და ამ გვარად ვარანცოვის ლიბერალურმა პოლიტიკამ და მის მიერ გამართულ ბალ-მასკარადებმა იმსხვერპლა ჩვენი საუკეთესო მამულები, ბალმა და მასკარადებმა დასცა ეკონომიურად ძველი საქართველო, ბალმა და მასკარადებმა შერყვნეს და განადგურების გზაზე დააყენეს ჩვენი დედები, რომლებიც ქმრების გვერდით ორგიების ზღვაში ჩაინთქნენ. უყურადღებოდ დარჩა სოფელი: უყურადღებოდ დარჩა ჩვენი ლიტერატურა, გაიქეცა საღმრთო ტრადიციები, ჩვენი ჩვეულებანი, ნაციონალური სიმდიდრე, ძველი დიდების ნაშთი რუსეთისაკენ იზიდება, ინგრევა ტაძრები, დავიწყებას ეძლევა ეროვნული მუსიკა, რომლის ადგილს „შარშანკები“ იკერენ და უფერული ახალგაზრდობაც ეპოლეთებისა და ჩინის ან დიპლომის ოცნებაშია, რომ სადმე მოხელის ადგილი დაეჭიროს. დიდებულ წინაპართა შთაბოძავლობა ეხლა თითქოს უარსა ჰყოფდა როგორც სახელოვან წინაპრებს, ისე მთელს საქართველოს ისტორიას!

ამ მდგომარეობის საშინელება ნათლად შეიგნეს ჩვენ 'ა მესამოცე წლების მოღვაწეებმა. მათ აახმაურეს პრესა. ერთგვარ პროტესტებს აცხადებენ მიმდინარეობის შესაჩერებლად, თვითოეულ სტრიქონში იერემიის ფსალმუნს გალობენ, მოსთქვამენ გადაგვარებისა და დაკნინების საშინელებაზე. იგივე მდგომარეობა სათანადო გამოხატულობას ჰპოვებ მხატვრულს ნაწარმოებში. მაგრამ ყველა ეს ისევე ქალაქდზე რჩება, რომ სადღეისო ნათქვამი მეორე დღეს მივიწყებულ იქმნეს. არა სჩანს რეალური ძალა, რომ სიტყვა საქმედ გარდაექმნა და აი, კრიზისი თითქოს გამოსავალს გზას ჰპოულობს ცოტა გვიან, მაგრამ მაინც დროზე. დიმიტრი ყიფიანი მეოთხმოცე წლების დასაწყისში ხსნის **სამიწად-მოქმედო ბანკს**, რომელმაც უნდა შეაჩეროს საშინელი პროცესი: ბანკის დანიშნულება იყო „პრიკაზის“ მიერ დავალიანებულ მამულების გადარჩენა. „მამულებს მოფუაროთ; იგი კი არ უნდა გავყიდოთ, არამედ

უნდა შევიძინოთ!“ — აი ის უაღრესი დევიზი, რომელიც გახსნისთანავე წამოაყენა შორს — ვჭვრეტელმა მამულიშვილმა დიმ. ყიფიანმა.

დ. კასრაძე

(შემდეგი იქნება)

შ რ ე ს ა

გაზეთ „ერის“ მე-11 ნომერში მოთავსებულია წერილი სრულიად რუსეთის მხატვართა კრებაზე ბენისნერის მოწოდების შესახებ. იგი მოუწოდებს რუსეთისა და გარეშე ერთა საზოგადოებათ დაიცვან ქართული კულტურის უბატრონოდ დარჩენილი ნაშთები. გაზეთი სხვათა შორის სწერს:

...თიქმის არც ერთი ნაშთი არ მთავრდება ისეთი რამესადაც ეროვნული მნიშვნელობა არა ჰქონდავს, რამეადაც მთელი ერის წარსულის მახველებელი არ იყოს და ამიტომ მთელი ერისა და ერის უაყელი წარმომადგენლისაგან არ სჯობდეს მოვლა-დაცვას. მერე ჩვენი სიძველეთი უაყელი ქართული არის კი დაინტერესებული, ან თუნდა უკუდას ჩვენ დაგვატავს და შეგვიანხავს ჩვენი ისტორიული ნაშთი ისე, რაგარც ამას სჯობდეს მთითხვის?

ჩვიდმეტ იანვრის ნომერში „სახალხო გაზეთიც“ თავის მხრით აღნიშნავს ჩვენი საზოგადოების გულგრილობას ამ საქმეში. ოღონდაც რომ დრო არის ყურადღება მივაქციოთ ამ ჩვენს ეროვნული კულტურის დიდებულ ნაშთებს და გადავარჩინოთ, რისი გადარჩენაც შეიძლება, განადგურებას და მტაცებლობას. ვინც რა უნდა სთქვას, მაგრამ ჩვენ მაინც ვიტყვი, რომ ამას გვიკარნახებს არა მარტო სარწმუნოებრივი ინტერესები, არამედ ჩვენი კულტურული არსებობა და ეროვნული შეგნება.

* * *

გაზეთ „ზაკავკაზიე“-ს ჩვიდმეტ იანვრის ნომერში მასწავლებელი ქალი კნ. მ. ნ. ამილახვარი თავს იმართლებს და გადაჭრით უარჰყოფს, ვითომ გლეხის ბავშვები შობის ხის გარშემო რუსულ სიმღერებს მღეროდნენო, როგორც ეს „სახალხო გაზეთის“ თერთმეტ იანვრის ნომერში იყო აღნიშ-

ნული და შემდეგ თავის მხრით ფრიად საყურადღებო მოსაზრება მოჰყავს:

...„თუნდაც რომ ემდერათ ბავშვებს რუსული სიმღერები, აქ არაფერი გასაკვირვებელი არ არის, რადგანაც ჩვენ ვასწავლით სამხრისკლასკულალებში და არა სხეცადურად ქართულ სასწავლებლებში და მთავრება მთითხვის რუსული ენის ცოდნას. ჩვენს ზირად ინტერესებს აქ ადგილი არა აქვთ; მასთან ჩვენ ზნეობრივი უფლება არა გვაქვს ბაღებს რუსული ენისადმი სიძულვილი ჩავუხერჯოთ...“

ჩვენში არსებულ სკოლებში მასწავლებლებმა ჯეროვანი ყურადღება რომ მივაქციონ ქართულს ენასაც, ნუ თუ ეს რუსულ ენისადმი სიძულვილის ჩანერგვა იქნება?! ისევ სჯობდა ცილისწამება ისევ ისე დარჩენილიყო, თუ კი იყო ცილისწამება და ასეთი თავის მართლება კი არ გაგვეგონა.

უკანასკნელი ამბები

ახალი წიგნი. იბეჭდება ახალი წიგნი „ქართული ქალები“ დ. ჯავახიშვილის თხზულება. ხელის მოწერა მიიღება წ. კ. ს. მალაზიაში. ფასი — 75 კ. გამომცემელი ი. კერესელიძე.

რედაქციამ მიიღო აღ. ხახანაშვილის „ქართული სიტყვიერების ისტორია“ ქ. შ. წ.-კ. გ. საზოგადოების მეორე გამოცემა.

ამ დღეებში საურთიერთო ბანკის სადგომში ქუთათური ვაჭრების მცირე ჯგუფის კრება მომხდარა. სულ 17 კაცი დაესწრო, კრებაზე მიწვეული იყო ბ. ნ. ნიკოლაძე. კრებას მოხსენდა ახალი საქციონერო ბანკის დაარსების ამბავი. ბ. ნიკოლაძე აღფრთოვანებით შეხვდა ამგვარი ბანკის დაარსების ამბავს და სთქვა: ასეთი ბანკის დაარსება საამდროვოა და დიდათ ხელს შეუწყობს ჩვენში ვაჭრობამრეწველობის აღორძინებასაო. კრებაზე ყველა დამსწრე ვაჭარმა სურვილი განაცხადა აქციების შექმნისა და იქვე ასიათასი მანეთის აქცია გაასაღეს. აქცია ორასორმოცდაათი მან. ღირს.

ბანკის საორგანიზაციო კომიტეტს ჩვენი ქვეყნის ყველა ქალაქისა და დაბის ვაჭარი უნდა შემოუერთდეს ამ დიდი საქმის განსახორციელებლად.

ბანკის ცენტრალური გამგეობა იქნება თბილისში, ხოლო მისი რამდენიმე განყოფილება დანარჩენ ქალაქებში. მარტის 1-ს თბილისში მოხდება ყველა ქალაქის საორგანიზაციო კომიტეტის შეერთებული კრება, სადაც მიიღებენ მომავალი ბანკის წესდებებს, წევრებს და სხვა საორგანიზაციო საკითხებს გამოარკვევენ.

საზოგადოთ უნდა ვსთქვათ — ქუთაისის ვაჭრები აღფრთოვანებით შეეგებნენ ამ დიდ საქმეს.

„ერი“.

ნაკადულის გამოცემა.

ახალი „რუსული“ გაზეთი. თბილისის სომეხ კაპიტალისტთა ჯგუფი მარტის პირველ რიცხვებიდან აპირებს რუსულ გაზეთის გამოცემას ბ. სემიონოვის რედაქტორობით. გაზეთის თანამშრომლებათ მიწვეულნი იქნებიან, როგორც სომხები, აგრეთვე რუსებიც. როცა ლაპარაკი ჩამოვარდნილა ქართველ თანამშრომლებზედაც, დაუსახელებიათ სამი პირი: „თემის“ რედაქტორი გრ. დიასამიძე, ალექსანდრე ყანჩელი და ლევან ყიფიანი, მაგრამ კამათის დროს გამოიჩინა, რომ ბბ. დიასამიძეს და ყანჩელს უკვე საკმაოდ დაუკარგავთ სიმპატიები სომხის ინტელიგენტური წრეებისა, და მათი თანამშრომლობა უკუგდებულ იქმნა, როგორც სომხურ საქმისთვის არა საიმედო პირთა. განზრახვა აქვთ მიიწვიონ მარტო ლევან ყიფიანი. როგორც სჩანს სომხის საზოგადოებასაც სკოდნია ღვაწლის დაფასება. ვინ არ იცის, რა თავგამოდებით ლანძღავდა ბატონი ლევან ყიფიანი „ქართველ ნაციონალისტებს“ პოლიტექნიკუმის საკითხში. ამ რიგად, „ქართველ“ ნაციონალისტების ლანძღვიდგან სომხურ გაზეთის რედაქციამდე სულ ერთი ნაბიჯი ყოფილა.

რედაქციას მოუვიდა საბავშვო ჟურნალ „ნაკადულის“ პრემია „ბიძია თომას ქონი“, რომანი საქვეყნოდ ცნობილ პარიეტ ბიჩერ-სტოუსი. მშვენიერი გამოცემაა უნდა ვსთქვათ, პირდაპირ მხატვრული; მრავალი ძვირფასი და ლამაზი სურათი აქვს დართული და, რაც უფრო საყურადღებოა, კარგი თარგმანია, შედარებით. ჩვენი მოზარდი თაობისათვის ეს მართლაც რომ განძია და უსურვებდით კვლავაც არ მოაკლდეთ ასეთი შინაარსიანი გამოცემანი, ასეთი ნაყოფიერი საჩუქარი. დღევანდელ ჩვენს ჟურნალში დაბეჭდილი სურათები სანიმუშოდაა ამოღებული ამ წიგნიდან.

თბილისის მაზრის თავად-აზნაურთა მარშლის არჩევანი. წარსულ კვირას თბილისის მაზრის თავად-აზნაურებს კერძო თათბირზედ მარშლის კანდიდატებზედ ჰქონიათ მსჯელობა. თათბირში თავად-აზნაურობის გავლენიანმა წევრებმა მიიღეს მონაწილეობა და მომავალ მარშლად ერთხმად გენერალ-ლეიტენანტი ვ. დ. გაბაშვილი დაასახელეს. ექვი არ არის ამ კანდიდატურას მიემხრობიან მაზრის დანარჩენი ცენზიანი აზნაურებიც.

როგორც შევიტყუთ ვ. დ. გაბაშვილის კანდიდატურას უკმაყოფილება გამოუწვევია სომხურ ზოგიერთ წრეებში. თუმცა აქამდის თავად-აზნაურულ არჩევნებში სომხებს არავითარი გავლენა არა ჰქონიათ, მაგრამ, ფიქრობენ, რომ ვ. დ. გაბაშვილის გასაშავებლად არჩევანზედ ბევრი ისეთი სომეხი-აზნაური მოვა, რომელიც არასოდეს არ ყოფილა თავად-აზნაურთა კრებებზედ.

საშუამავლო ბიურო. ჩვენ გვაცნობეს, რომ ქუთათური მოღვაწეები აპირობენ საშუამავლო ბიუროს მოწყობას, რომლის მიზანი იქნება მიეშველოს და დახმარება გაუწიოს იმერეთის გლეხობას ქართლ კახეთში გადმოსახლებლად. ქუთაისის ბიუროს მუშაობა თბილისის საადგილ-მამულო კამისიის მუ-

შაობასთან შეთანხმებული იქნება. ამ ფრიად მნიშვნელოვან ორგანიზაციის მოწყობას ქუთათურები შეუდგნენ კიდევ.

საადგილ-მამულო კომისიის რეორგანიზაცია. ხვალ, დებუტატთა საკრებულოში ქართულ საზოგადოებათა წარმომადგენლების დასწრებით კრება მოხდება, რომელმაც საადგილ-მამულო კომისიის

გენერალური

ნაკადულის გამოცემა.

სარეორგანიზაციო პროექტი უნდა განიხილოს.

ოსების ემიგრაცია. გაზ. „რუსკოე სლოვოს“ სიტყვით ჩრდილოეთ ამერიკიდან 80 ოსი დაბრუნდა, რომ-

ლებსაც ამერიკაში რამდენიმე წელიწადი გაუტარებიათ. ჩამოსულებმა, თავის თანამემამულეებს უამბეს ამერიკის სიმდიდრეზე და სხვათა შორის უთითებდნენ დიდ სამუშაო ფასზე, რომელსაც ამერიკელი

მრწველნი იძლევიან. მათ აშბავმა ისე იმოქმედა
ოსობაზე, რომ 500 ოსის კომლს გადაუწყვეტია
ამერიკაში გადასახლება.

გაზ. „აზადარმარტი“ რუსეთში. დაშნაკცაკანე-
ბის მთავარ ორგანოს „აზადარმარტს“, რომელიც
კონსტანტინოპოლში გამოდის და ცნობილი იყო აქამ-
დის, სხვათა შორის, როგორც ანტი-რუსული ორგა-
ნო და რუსეთში აკრძალული, ამ ეამად, თბილისის
სომხურ გაზეთების სიტყვით, ნება დაერთო ამიერ
კავკასიაში გამოსვლისა. დაშნაკცაკანთა პარტიას
მიუმართნია რუსეთის ელჩისთვის კონსტანტინო-
პოლში და მეფის მოადგილის გრაფ ვორონცოვ-
დაშკოვისთვის განსაკუთრებული თხოვნით და დაჰპი-
რებია, რომ რუსეთის საწინააღმდეგოს აღარაფერს
დაეწერთო.

„ახალმა კურსმა“ მალე იჩინა თავი...

ქუთაისი

უკანასკნელად ქუთაისი მე ვნახე, როცა მისი
მიდამოები თოვლით იყო მოფენილი
ცა მისი მღვრიე იყო
ქუჩები - ნოტიო
მაგრამ მე მინახავს ქუთაისი გაზაფხულზედ,
მაისის დილას, ან მაისის საღამოს.
ყველაფერი იცინის მაშინ ქუთაისში
ყველაფერი მღერის,
ყველაფერი იფურჩქნება.
ქუთაისი ვარდის ქვეყანაა...
„ქუთაისო, ქუთაისო,
სავარდო და სამაისო!..“
ქუთაისი მზიარულების დედაა, ამიტომ იგი
არასოდეს არ გაიზრდება.
და იცით რათა?
— ქუთაისი თითონ სქამს თავის თავს!
ქუთაისი ისეთი ქალაქია, რომ ღარიბი შეიძლე-
ბა გამდიდრდეს, მაგრამ მდიდარი აღარ მდიდრდე-
ბა!
რათა?
იმიტომ რომ ქუთაისი რეზინაა... არ შეიძლე-
ბა სულ ძირამდის გაიჭიმოს.
და რომ არ გაწყდეს—ქუთაისიც იკუმშება.
როდესაც უქმე დღეს ხალხი ბულვარზედ გა-
მოდის...

მაგრამ ნება მიბოძეთ გითხრათ, თუ რა არის
ქუთაისის ბულვარი!

ქუთაისელებისთვის ბულვარზედ გასვლით მე-
ტია, ვიდრე პრაქტერი ვენელებისათვის, ელჩის მინ-
დვრები პარიზელებისათვის და სასახლის ქუჩა თბი-
ლისელებისათვის.

ბევრი კარგი სახლია ქუთაისში
მოწყობილი ისეთის შიკით და ლაზათით, რო-
გორც სხვაგან.

მაგრამ ყველაზედ უძვირფასესი სალონი ქუთა-
ისში—ბულვარია,

გნებავთ ვისიმე ნახვა—მიბრძანდით ბულვარ-
ზედ

გნებავთ ოჯახს თავი დააღწიოთ—გადით ბულ-
ვარზედ

გნებავთ გაერთოთ—წაიკითხეთ ბულვარი!
სწორედ რომ წაიკითხეთ!

რადგანაც ქუთაისის ბულვარი უპირველესად
ყოვლისა გაზეთია!

დიდი პოლიტიკური გაზეთი
განცხადებით, მეთაურებით, ქრონიკით, ფელე-
ტონებით, ლექსებით, სიმღერებით და კალამბურე-
ბით.

ქუთაისში ორი პოლიტიკური გაზეთი გამო-
დის, მაგრამ ეს გაზეთები ვიწრო პარტიული გაზე-
თებია.

მხოლოდ ერთი ბულვარია, რომ ყველა მიმარ-
თულებისათვის აუცილებელი რამ არის.

ამიტომ ყველა ხარბათ ეწაფება მას.

ყველაზედ უწინ ბულვარს შეგირდობა ავსებს,
მერე მოდიან სირმები...

— აჰ, ეს ქუთაისის სირმები, მესტები, ნაბდე-
ბი!

ასეთებს თქვენ ვერსადა ნახავთ

ქუთაისში მამაკაცი სულ იმის ცდაშია, რომ
წელში ქალზედ თუ სუსტი არა, მეტი არ მოვიდეს.

ამიტომ ისე არსად არ იჭერენ ქამრებს, რო-
გორც აქ!

ისე კობტად არსად არ იგრებენ ულვაშებს,
როგორც ქუთაისში!

შებედეთ გვანან არწივებს,
ულვაშები აქეთ კატისა!

იტყოდა სირანო-დე-ბერვერაკი—
და არსად არ მინახავს ისეთი გრძელი ბრჩი-
ლი ნეკზედ, როგორც ქუთაისის ბულვარზედ.

ქუთაისის ბულვარზედ მე მინახავს ისეთი
გრძელი ბრჩილი, რომ მღვდელს შეეძლო მითი

მომაკვდავის ზიარება და საერო კაცს კი ნაყინვის ჭამა!

და აი, როცა ეს სირმები, მესტები, ნაბდები და ბრჩხილები თავს იყრიან ბულვარზედ და როდესაც აქვე მოდიან ქუთათური ქალები—

ქუთაისის ბულვარი მაშინ კორდებალეტსა ჰგავს!

ქუთაისი ცეკვავს, ქუთაისი მღერის, ქუთაისი მხიარულობს!

ამ წუთში ქუთაისი მეფეა...

— მეფე მხიარულობს!

ქუთაისში ისეთი რამეც არის, რაც აუცილებლად სევდასაც მოგვგრით.

მაგრამ როდემდის?

იქ, მაღლა, არქიელის გორაზედ,

საიდანაც მოსჩანს ბულვარი და მთელი ქუთაისი.

საიდანაც მოსჩანს გელათი და რიონი—

მაგრამ მოიხადეთ ქუდები ბატონებო!

მე მსურს ვილაპარაკო ბაგრატიის ტაძრის ნანგრევებზედ.

ნანგრევებზედ და სვეტებზედ, რომლებიც ისე არიან მხარეთქობზედ წამოწოლილნი, როგორც მღევები სამხრად.

აი, არა ნაკლებ ნამდვილი ქუთაისი!

ქუთაისი მამებისა და პაპებისა.

ქუთაისი ჭეშმარიტ ქართულის პლასტიკისა, ხელოვნებისა, ხუროთმოძღვრებისა.

როცა მხიარულ ქუთაისიდგან ამ ტაძარში შედიხართ, თქვენ გულს საუკუნეთა ლოდები აწვება.

ხავსიანი, უსურვაზიანი ქვები!

ხაზიანი, ჩუქურთმიანი ქვები!

აქვთ მათ თვალები, რომ დაინახონ თავიანთი მდგომარეობა?

აქვთ მათ ყური, რომ გაიგონ ჟრიამული ქუთაისისა?

და უფრო კი—

აქვთ მათ მეხსიერება, რომ მოიგონონ დღენი თავის წარსულისა, წუთები თავის სიჭაბუკისა?

დადინხართ მოკაკული ამ ნანგრევებ შორის და აღარ იცით სად დადგეთ, სად დაჯდეთ, რას უყუროთ.

და ეს არც გასაკვირველია!

თქვენ, როგორც შვილიშვილს, ჩამომავალს წე-

ლი გტკივთ, ზურგი გტკივთ, მხრები გტკივთ, როდესაც იგებთ, რომ ეს ქვები, ეს დიდრთანი სვეტები თქვენმა წინაპრებმა თავის წელით, თავის ზურგით, თავის მხრებით ამოზიდეს აქა.

თქვენს გულს სევდა ღრღნიბს.

მაგრამ ნუ დაგავიწყდებათ, რომ ქუთაისში ხართ! აქ ყოველ ერთ სევდას თავისი ორი სამხიარულო ამბავი აქვს და აი ერთი მხიარული ამბავიც:

ბაგრატ მეფის დროს საქართველოში დიდი ქორიკანობა იყო.

ქორიკანობდნენ საფარეშოებში.

ქორიკანობდნენ დარბაზებში—

ქორი შეძვრა თვით მეფის პალატში.

ქორმა ისეთი გრანდიოზული ხასიათი მიიღო, რომ იგი ემუქრებოდა თვით სახელმწიფო ძალას და რომ იგი ფემინიზმად არ გადაქცეულიყო, ბაგრატ მეფემ ბრძანება გასცა, გამოჩენილი მეჭორე ქალები დაეტუსალებინათ.

საქართველომ ამოისუნთქა. ქორს აღარავინ ავრცელებდა და სახელმწიფო ცხოვრება ნორმალურ კალაპოტში ჩადგა.

მაგრამ...

ერთ დღეს საქართველოს გულშემზარავი ამბავი მოედო.

— ბაგრატ მეფე მომკვდარაო! გაისმა ყველგან.

ბაგრატი ცოცხალი იყო. მოუნახეს ქორს სათავე და რა აღმოჩნდა? იგი წამოსულიყო სწორედ იმ ციხიდგან, სადაც ქალები იყვნენ დატუსალებულნი.

მუხლს ვიდრეკ თქვენს წინაშე. ჩვენო ძველო, კარგო ქალებო!

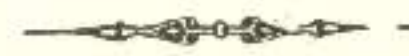
ნეტარ ხსენება თქვენ, ნეტარ ხსენება თქვენს ქორებს, რომლებიც ისე ამხიარულებდნენ ჩვენს წინაპრებს!

აი ნიმუში ძველის საქართველოსი, რომელიც გაგონდებათ ახალ ქუთაისის მიდამოზედ.

ქუთაისო, ქუთაისო,

სავარდო და სამაისო!..

შ. ა.

ქართული ენა სასწავლებლებში.

ერთხელ კიდევ გაიმეორეს და მოგვაგონეს სრულიად რუსეთის სახალხო მასწავლებელთა კრებაზე ის ჭეშმარიტება, რომ სკოლა უნდა განთავისუფლდეს ყოველივე პოლიტიკისაგანაო. მიუდგომელმა პედაგოგიკამ აუცილებელ საჭიროებად აღიარა სწავლება მშობლიურ ენაზე ყველასათვის, რადგანაც კეთილი ნაყოფი მხოლოდ მაშინ შეიძლება მოიტანოს განათლებამაო. უცხო ენის ნაძალადევად შეთვისება გონებითაც და ზნეობრივადაც ამახინჯებს ბავშს და განათლებასაც ვერ დასთესავს ხალხშიო. როდესაც ბავშვი თავდაპირველად დაახლოვებულ საგნებს ეცნობა, და მას ნაცნობ და გასაგებ ენით ელაპარაკებიან, მხოლოდ მაშინ ვარჯიშობს მისი გონება და ეჩვევა აზროვნებასაც, მაგრამ თუ ბავშვი თავიდანვე აიძულეთ მხოლოდ წარმოდგენით გაეცნოს უცნობ ქვეყანას, მხოლოდ წარმოდგენაში შექმნას ის უცნობი უნახავი საგანი, რომელსაც მას სიტყვიერად და ისიც გაუგებარ ენით უხსნიან და აცნობენ, ჯერ კიდევ ფაქიზი, სუსტი გონება დაიღლება, დაჩლუნგდება და გონება გაწრთენილი ადამიანის ნაცვლად, რაღაც უსულო მექანიზმს მივიღებთ. ამიტომაც ყველა, ვისთვისაც ძვირფასია საჭიროება თვით ჭეშმარიტი განათლებისა, ვისაც უყვარს ბავშვი, ვინც დაინტერესებულია სახალხო კეთილ-დღეობით, დიდი ხანია მომხრეა ეროვნული სკოლისა, მაგრამ სადაც პოლიტიკური და ისიც უკულმართი და შემცდარი შეხედულებაა გამეფებული და პოლიტიკურ მოსაზრებას ეწირება ხალხის კეთილდღეობა და თვით მისი მომავალი, — ჭეშმარიტებაც კი დასამტკიცებელია. მასწავლებელთა კრებაზე აღიარეს სხვათა შორის ქართველი ხალხისათვის საჭიროდ ეროვნული სკოლა და შესაფერი დადგენილებაც გამოიტანეს. სანუგეშოა და სასიამოვნო, რომ რუსეთის მოწინავე საზოგადოება, რომელიც სრულიად არ არის აგრესიული პოლიტიკით დაბრმავებული და გატაცებული, აღიარებს რუსეთის სახელმწიფოში მოყოლილ ერთა ამ უპირველეს საჭიროებასაც, მაგრამ უღმობელმა სინამდვილემ იმდენად ურწმუნონი გაგვხადა, რომ დიდს იმედებს ვერ მივეცემით. ჯერ კიდევ შორს არის ის ნეტარი დრო, როდესაც რუსეთში ეს ძვირფასი სიტყვები, ეს სანუგეშო დადგენილება კრებისა არა თუ საქმედ იქცეს, ჯე-

როვანი ყურადღება მაინც მიაქციონ და ამიტომ ვიღებთ რა მხედველობაში კრების სურვილებს, ისევ ჩვენს საზოგადოებას, ჩვენს თვითშეგნებას, ჩვენს სიტხიზლეს მივმართავთ, ჩვენს თავს ჩვენ ვუბატრონოთ, რამდენადაც შესაძლებელია. მშობლიური ენის გაბატონება უცხო ტომთა სკოლებში, ეროვნული არა თუ დაწყებითი და საშუალო, არამედ თვით უმაღლესი სასწავლებელი ყველგან, ეს როგორც აუცილებლად საჭირო რამ ყველას თანაგრძნობას გამოიწვევს, ყველა მოუთმენლად მოელის ამ ოცნების განხორციელებას, მაგრამ დღეს-დღეობითაც უნდა მივაქციოთ ჩვენ ანორმალურ მდგომარეობას ყურადღება და ის მაინც გავაკეთოთ რაც შესაძლებლობის ფარგალში იმყოფება. არა თუ მთავრობის სასწავლებლებში არ არის ოდნავად მაინც სასურველად ქართული ენა დაყენებული, არამედ თვით ჩვენს ქართულ გიმნაზიებშიც, ეს ენა აბუჩადაა აგდებული. მთავრობის გიმნაზიებში, პროგიმნაზიებში და სხ. კვირაში ორი-სამი გაკვეთილი თითქმის ყველგანა აქვს ქართულს დათმობილი, მაგრამ როგორც მოწაფეები, აგრედვე მასწავლებელნი სასაცილოდ იგდებენ ენას, ქართული ენის მასწავლებელი მხოლოდ ჯამაგირს იღებს მთავრობის გიმნაზიებში და თავის თავსაც და სხვებსაც ატყუებს ვითომ ენას ვასწავლიო. ჩვენი აზრით, რაც უნდა ცუდ მდგომარეობაში იყოს მასწავლებელი ჩაყენებული, იგი მაინც მოახერხებს ასე თუ ისე ინტერესი აღუძრას იმ ორიოდ ქართველ მოწაფეს, რომელიც გიმნაზიებში ქართულ გაკვეთილებს ესწრება. განა ცოტაა იმისი მაგალითი, რომ ევროპიული ენები ერთს გიმნაზიაში უკედ არის დაყენებული, ვიდრე მეორეში! და ეს განსხვავება მხოლოდ მასწავლებელს უნდა მიეწეროს. სჯობს რომ ქართველმა საზოგადოებამ სრულიად უარი განაცხადოს ქართულ გაკვეთილებზე გიმნაზიაში და ან როგორმე შეეცადოს ცოტა უკედ დააყენონ იგი. საჭიროა მოხდეს მასწავლებელთა კრებები და გამოსძებნონ რამე საშუალება, ცოტათი მაინც გაუმჯობესდეს საქმე, თორემ დღითი-დღე იზრდება გადაგვარებულთა რიცხვი. ენის უცოდინარობა, მართალია, ჯერ კიდევ არ ნიშნავს გადაგვარებას, მხოლოდ საშიშარია ის ფსიხიკა, შეგნება, რომელსაც ვიძენთ რუსულ სასწავლებელში. იქ ვეჩვევით ჩვენ ჩვენი თავის, ჩვენი ენის, ჩვენი ისტო-

რიის, ჩვენი ერის უარყოფას, აბუჩად აგდებას, და აი ეს ფსიხიკაა ჩვენი ბოლოს მომღები. შერყენილ ენას ადამიანი გაისწორობს, სრულიად რომ არ იცოდეს, კიდევაც შეისწავლოს ზედმიწევნით, მაგრამ ერთხელ შერყენილი და გათახსირებული ფსიხიკა არ განიწმინდება. ერთხელ გაბზარული სული არ გამოთელდება. იმის გარდა რომ მთავრობის სასწავლებლები ვითომდა თვალებს გვიბმენ, ისინი ახალთაობას საკუთარ ენას აზიზლებენ და რყენიან სულიერად, ამიტომ დროა ისეთი რამ ვიღონოთ, რომ ან სრულიად მოსპონ იქ ქართული ენის სწავლება და ან ღირსეული ადგილი მისცენ მას. ჩვენი თავად-აზნაურობა არა ერთ და ორს ათასს მანეთს ხარჯავს მთავრობის სკოლებისათვის და იმით ინუგეშებს თავს, იქ ქართულ ენას ასწავლიანო.

დრო არის თავად-აზნაურობამაც გაბედვით

სთქვას, რომ ჩვენი გადაგვარებისათვის ფულებს არ გავიღებო. დეე. ბიუროკრატიაშიც აღმაცერად შევხედოს, სამაგიეროდ მის მხარეს იქნება მეცნიერება და სიმართლე. ხშირად ისმის ჩვენში: ჩვენი თავად-აზნაურობა ეროვნულ საქმეს ემსახურება, მაგრამ ასეთი პოლიტიკა მისი, პირიქით, ემსახურება ოვნული საქმის სამარის მთხრელია. მას უფლებაცა აქვს და რადგან სუბსიდიებსაც აგრე უხვად არიგებს, ნებაცა აქვს მოითხოვოს კიდევ, ჯეროვანი ყურადღება მიექციონ ქართულ ენას. დაცვა მშობლიური ენისა სწორედ ეროვნული საქმეა და მთელი შეგნებული ქართველობაც მას მხარს დაუჭერს. მხოლოდ მეტი გამბედაობაა საჭირო, მეტი გამბედაობა.

ს. და—ნი.

აურა ქართულ სოფლებისა და ოინები მანთაშევის აგენტებისა ქართლში

(კორესპონდენცია ქართლიდან)

ჩვეულებრივ მოვიარე ქართლი და განსაკუთრებით კი ის სოფლები, რომელთაც უპირებენ აურას ჰოლიგონისათვის, რათა გამეგო, თუ რას ფიქრობს აქ მცხოვრები გლეხკაცობა, ან რამდენად მართალი იყო ის ხმები, რომელიც აგურ რამდენიმე ხანია დადის საზოგადოებაში.

ჩემს თვალებს შემდეგი სურათი წარმოუდგა: სოფლებში დადის კომისია, რომელიც აფასებს სახლ-კარის, ადგილ მამულის ღირებულებას და საერთოდ გლეხ-კაცების ქონებას, რათა ვადის დროს შესაკუთრებს ჩანბარონ ღირებული ფული და მერე კი უკრან თავი, ვინ იცის სადა.

სანამ კომისია დაივლიდა და გლეხ-კაცობა თავის თვალთ ნახავდა იმ პირთ, რომელნიც აფასებენ იმათ ქონებას და ადგილ-მამულის ღირებულებას, თითქოს, როგორცაა არა სჯეროდათ და იძახდნენ, როგორ იქნება, ხელმწიფე როგორ გაგვიმეტებს, როგორ მოგვამოვრებს ჩვენს მამა-პაპეულს მამულსა და სახლ-კარსა...

მაგრამ როცა კი თავიანთ თვალთ ნახეს კომისიონერები, რომელნიც მათ მამულს და სახლ-კარს აფასებ-

დნენ, მაშინ უველამ ერთბაშად დაიწყო უახანი და ტირილი, თუ როგორ ეშველათ თავიანთ თავისათვის და დაეხწიათ თავი იმ უბედურებისაკან, რომელიც მოელოთ. დედაკაცები იკრიფებიან, სტირიან, ჩივიან და იწუგვლიან თავიანთ განხინს დღეს და ეთხოვებიან იმ კერას, სახლს, კარს, საცა დაბადებულან და აუხელიათ თვალი. მოხუცთა ტირილს, ჩივილს და კოდებას ხომ საზღვარი არა აქვს. იძახიან—ვის რად უნდა ჩვენი უბედურება და მოშორება ჩვენ მამა-პაპეულ სახლ-კარიდგანაო. უფრო ჭკვიანნი და წინდახედულნი ახდენენ სოფლებში კრებას, ადკენენ „ზრიგავორებს“, ირჩევენ კაცებს და სურთ სთხოვონ უმადლეს მთავრობას, რათა დაიხსნან ხალხი იმ უბედურებისაკან, რომელიც მათ მოელოთ.

„ზრიგავორები“ ზოგიერთ სოფლებში უკვე დაადგინეს და კაცებიც აირჩიეს, რათა წარსდგნენ უმადლეს მთავრობასთან სთხოვნელად.

აურას უპირებენ შემდეგ სოფლებს. უფლისციხეს, ხადარბაზეს, ზემო და ქვემო რენეს, ზეკარდას, მშვეებს, ნაწრეთს, ზატარა ხურვალეთს და ნიგოზას.

სჭრის მამულებს მრავალ სოფლებს და ამით ძირს უთხრის მთელს ქართლს. მიწა მოჭრილი სოფლები უარეს მდგომარეობაში ვარდებიან, ვიდრე სრულიად აურიდნი. რადგან უმაწოდ სრულიად ისობა მათი ეკონომიური ისედაც მცირე ძალა.

რა თქმა უნდა, ის სოფლები, რომელნიც უნდა აკურან, სულ სახაზინო (ძველად საეკლესიო) არ არის და ეკუთვნის ზოგი თვით ადგილობრივ გლეხ-კაცობას.

დიდი ნაწილი კი ეკუთვნით შემამულებს და ახალ მებატონე მანთაშევს რომელიც არ დასჯერებია ახლად შექმნილს მამულს და ათარეშებს თავის აგენტებს, რომელნიც დადიან სოფელ-სოფელ, ჰკრებენ ცნობებს, თუ ვისა აქვს მამული გასასყიდი, ან ვის უჭირს ფული, რათა დაახარბოს ფული, — ფულით დამშეულ შემამულებებს და მისცეს ორი იმდენი ფასი მამულში რისაც გაძვალტვავებულ ქართველ გლეხ-კაცს შეუძლია გადახდა.

ასე და ამ გვარად თარეშობენ თავ-ადებულად ბატონ მანთაშევს აგენტები და მით ნაწილ-ნაწილ ჰგლეკვენ ჩვენს მამულს, ვინ იცის რისთვის, ან რა მიზნით.

ჩვენ ვიტყვით იმ შემამულებს, იმ პირთ, რომელთაც მიმართეს ამ ვაჟბატონებმა, ზღვა მათგანს დაიფლეს კიდევ.

საჭირთა სიფხიზლე, წინ დახედულნი ვის ჩვენებს იმ ამარჩეულ გლეხ-კაცობისა, რომელნიც ამ დღეებში უმადლეს მთავრობას წარუდგებიან.

იმედია, ამ საგანზე ხმას ამოიღებს ქართული პრესა და ბანს მისცემს ქართველი საზოგადოება.

ვთხოვ სხვა გაზეთებსაც ეს წერილი გადაეჭადონ.

ვინმე.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

გამართულია ხელის მოწერა 1914 წლისათვის

ყოველ დღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი

წელიწადი მეხუთე

„სახალხო გაზეთი“

წელიწადი მეხუთე

1914 წელსაც გამოვა იმავე პროგრამით, როგორც აქამდის.

კვირობით სურათაგინანი დამატებით.

პრემიად მომწერნი მიიღებენ სამს წიგნს:

პირველი წიგნი „უგვირგვინო მეფენი“ სანდრო შანშიაშვილისა, „მიმკრალი შარავანდედი“ ვ. ბარნოვისა და სხ. მეორე წიგნი „უცხოეთის მწერლები“, მესამე წიგნი სამეცნიერო კრებული.

გაზეთის ფასი: თბილისში და მის გარედ წლით 8 მ. 50 კ. 6 თვით 4 მ. 50 კ. 3 თვით 2 მ. 25 კ. საზღვარ გარედ წლით 15 მ. 6 თვით 7 მ 50 კ. 3 თვით 3 მ. 75 კ.

ცალკე ნომერი ყველგან შაურად; დამატებიანი შვიდ კაპეიკად.

ფოსტის ადრესი: Иифлисъ Груз. газ. „Сахалхо Газети“ поч. ящ. 190.

გ ა ნ ც უ ა დ ე ბ ა ნ ი

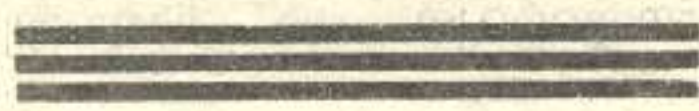
ხეხილების გასხვლა

ს. ს. ხეთაგურის სანერგე

მსურველთა აწვდის გამოცდილ მებაღეებს ხეხილის გასახსვლელად. ცნობების მიმართვა შეიძლება წერილობით: თბილისი, ს. ს. ხეთაგურის სანერგე.

Тифлисе питомники С. С. Хетагурк.

1894 წლიდან

1914 წლამდის

ს ა უ კ ე თ ე ს ო დ გ ი ნ ო დ ი თ ვ ლ ე ბ ა დ გ ი ნ ო

საზოგადოება „კ ა ს ე თ ი“-სა

ტელეფონი:

№ 73 და 3—51.

თბილისი: გოგოლის ქუჩა 63

და ერევნის მოედანი.

განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, მოსკოვში, ბათომში, რასტოვში და სხ.